

**Uwagi do projektu zmieniającego rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia
26 sierpnia 1997 roku w sprawie sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru
penitencjarnego.**

Krajowa Rada Sądownictwa na posiedzeniu plenarnym w dniu 14 maja 2010 r. zgłosiła uwagi do § 4 ust. 1 pkt 2 przedstawionego projektu zmian w zakresie, w jakim stwierdza się w nim, że *„sędzia penitencjarny sprawuje nadzór penitencjarny przeprowadzając m.in.”* (...) *„(...)na polecenie Ministra Sprawiedliwości, lustrację jednostek kontrolowanych w celu zbadania określonej problematyki z zakresu działalności jednostki”* oraz § 7a pkt. 3 przedmiotowego projektu w zakresie, w jakim się stwierdza, że *„od daty wydania polecenia przez Ministra Sprawiedliwości oraz w innych przypadkach na żądanie Ministra Sprawiedliwości.”*

W kwestii przypadku określonego w § 4 ust. 1 pkt 2 przepis powinien wskazywać, że *„sędzia penitencjarny sprawuje nadzór penitencjarny przeprowadzając m.in. „(...)na wniosek Ministra Sprawiedliwości, lustrację jednostek kontrolowanych w celu zbadania określonej problematyki z zakresu działalności jednostki”*, natomiast w § 7a pkt 3 *„od daty przesłania wniosku przez Ministra Sprawiedliwości oraz w innych przypadkach na wniosek Ministra Sprawiedliwości.”*

Wydawanie poleceń sędziemu penitencjarnemu, a więc sądowemu organowi postępowania wykonawczego przez Ministra Sprawiedliwości nie mieści się w konstytucyjnym podziale władz. W uzasadnieniu projektu zmian projektodawca wskazał, że celem tych zmian jest m.in. konieczność ujednoczenia zasad szeroko rozumianego systemu nadzoru administracyjnego, który oprócz nadzoru administracyjnego nad działalnością sądów swoim zakresem obejmuje także nadzór penitencjarny sprawowany przez sędziów penitencjarnych.

Z takim uzasadnieniem w żaden sposób nie można się zgodzić, albowiem:

- po pierwsze zakres nadzoru administracyjnego sądów jest ściśle określony w art. 38 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych i wydanym na jego podstawie rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 25 października 2002 r w sprawie nadzoru nad działalnością administracyjną sądów (por. wyrok TK z dnia 15.01.2009 r w sprawie K.45/07),
- a po drugie art. 36 ustawy z 6 czerwca 1997 r – Kodeks karny wykonawczy będący podstawą do wydania takiego rozporządzenia uprawnia jedynie Ministra

Sprawiedliwości do wydania rozporządzenia określającego sposób, zakres i tryb sprawowania nadzoru penitencjarnego, uwzględniając w szczególności legalność i prawidłowość wykonywania kary pozbawienia wolności, sposób eliminowania stwierdzonych uchybień oraz sposoby dokumentowania i przeprowadzania tego nadzoru, a także rodzaj i typ zakładu karnego. Powołany przepis nie uprawnia Ministra Sprawiedliwości do wskazywania podmiotów uprawnionych do wydania polecenia sędziemu penitencjarnemu w celu przeprowadzenia lustracji z działalności jednostek karnych. Skoro jednak w projekcie zmian do cyt. rozporządzenia umieszcza się podmioty uprawnione do wydawania poleceń sędziemu penitencjarnemu to musi to znaleźć usprawiedliwienie ustawowe.

Oczywistym jest, że nadzór penitencjarny jako jedna z najważniejszych instytucji prawa karnego wykonawczego jest przejawem znaczącej roli czynnika sądowego w procesie wykonywania kar i środków penalnych (w: Hołda Zbigniew, Postulski Kazimierz, Komentarz) i przez ten fakt należy do wymiaru sprawiedliwości *sensu largo*. Podniesienie w uzasadnieniu projektu zmian, że sędziowie penitencjarni nie uczestniczą w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości, gdyż w podanym obszarze nie prowadzą działalności orzeczniczej, jest, co najmniej nieporozumieniem i z uwagi na ustawowe usytuowanie omawianej instytucji nie wymaga to szerszego komentarza. Bezspornym przecież jest, że sędzia penitencjarny za pomocą instrumentów wskazanych w ustawie kontroluje legalność i prawidłowość wykonywania kary pozbawienia wolności, kary aresztu, tymczasowego aresztowania, zatrzymania oraz środka zabezpieczającego związanego z umieszczeniem w zakładzie zamkniętym, a także kar porządkowych i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności. Ponadto sędzia penitencjarny współdziała w wypadkach określonych w ustawie w podejmowaniu przez administrację zakładu decyzji dotyczących wykonywania kary pozbawienia wolności czy innych środków. Pomimo, że wskazane czynności nie są działalnością orzeczniczą to mieszczą się w sądowym sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. W literaturze podkreśla się, że nadzór penitencjarny jest formą kontroli sprawowaną „z zewnątrz”, natomiast nadzór administracyjno - służbowy jest sprawowany „wewnątrz”, niejako w pionie danego układu.

Z tych względów, wydawanie poleceń przez Ministra Sprawiedliwości w zakresie nadzoru penitencjarnego jest absolutnie nie do przyjęcia. Nawet gdyby uznać, że w szeroko rozumianym sprawowaniu nadzoru penitencjarnego mieszczą się czynności quasi administracyjne, to zgodnie z dyspozycją art. 35 § 1 kkw sędzia penitencjarny w tym zakresie przekazuje swoje spostrzeżenia właściwemu organowi z odpowiednimi wnioskami,

a w przypadku niezadowolających odpowiedzi zawiadamia o tym organ nadrzędny. Natomiast w wypadkach określonych w § 3 tegoż artykułu sędzia może wystąpić do właściwego Ministra o zawieszenie działalności lub likwidację danego zakładu karnego czy aresztu.

Wobec tego, że zakłady karne i areszty podlegają Ministrowi Sprawiedliwości – organowi władzy wykonawczej, który jednocześnie jest przełożonym Centralnego Zarządu Służby Więziennictwa, to nic nie uzasadnia wprowadzenia do rozporządzenia zapisu o możliwości wydawania poleceń sędziemu penitencjarnemu o przeprowadzaniu lustracji tych jednostek karnych. Minister, co prawda sprawuje zwierzchni nadzór nad działalnością administracyjną sądów, jednak rzecz w tym, że w projekcie polecenie Ministra dotyczy przeprowadzenia lustracji nie pracy administracyjnej sądu, lecz jednostki karnej. Lustracji tych jednostek karnych Minister Sprawiedliwości może dokonywać za pośrednictwem podległego Centralnego Zarządu Służby Więziennictwa. Natomiast niewątpliwie w zakresie określonym w art. 36 kkw może wystąpić z wnioskiem do sędziego penitencjarnego o przeprowadzenie lustracji, przy czym należy zaznaczyć, że inspiracją do przeprowadzenia czynności określonych w art. 36 kkw z urzędu jest każda informacja przekazana czy to przez instytucje czy też skazanych i inne osoby.

Na marginesie należy podnieść, że dokonując zmian w omawianym rozporządzeniu projektodawcy, ograniczając zakres obowiązków sędziego penitencjarnego, nie proponują dokonania zmiany § 1 ust. 3 oraz § 2 ust. 3 omawianego rozporządzenia. Powołany w tych paragrafach art. 251 § 1 kkw wygasł z dniem 1 września 2008 roku. W tym miejscu należy podnieść, że już w aktualnie obowiązującej ustawie o dyscyplinie wojskowej nie funkcjonuje pojęcie aresztów garnizonowych. Od 1 stycznia 2010 roku istnieją izby zatrzymań.

Ponadto należy zauważyć, że w tych zakładach karnych, w których karę odbywają osoby skazane przez sądy wojskowe, wizytacje sędziów penitencjarnych powinny odbywać się w uzgodnienie pomiędzy sądem powszechnym a sądem wojskowym.